

Josef Smolík

SUBKULTURY MLÁDEŽE

UVEDENÍ DO
PROBLEMATIKY

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout s portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umísťování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

Copyright © Grada Publishing, a.s.

Copyright © Grada Publishing, a.s.

PhDr. Josef Smolík, Ph.D.

SUBKULTURY MLÁDEŽE

Uvedení do problematiky

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, 170 00 Praha 7
tel.: +420 234 264 401, fax: +420 234 264 400
www.grada.cz
jako svou 4115. publikaci

Recenzovali:

PhDr. Václav Bělík, Ph.D., Pedagogická fakulta UHK

PhDr. Josef Kasal, Pedagogická fakulta UHK

Fotografie: archiv autora,
fotografie z fotbalového prostředí Pavel Lebeda
(www.sport-pics.cz)

Odpovědná redaktorka Hana Vařáková
Sazba, zlom a zpracování obálky Vojtěch Kočí
Počet stran 288
Vydání 1., 2010

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s.

© Grada Publishing, a.s., 2010
ISBN 978-80-247-2907-7 (tištěná verze)
ISBN 978-80-247-7372-8 (elektronická verze ve formátu PDF)
© Grada Publishing, a.s. 2012

Obsah

O autorovi	9
Poděkování	11
Úvod	13
1. Vymezení problematiky	17
Literatura	18
1.1 Mládež	19
1.1.1 Charakteristika mládeže	19
Literatura	25
1.2 Kultura/subkultura	25
1.2.1 Kultura	26
1.2.2 Subkultura	30
Typologie subkultur	34
Literatura	34
1.3 Subkultury mládeže	34
1.3.1 Vymezení základních pojmů	36
Literatura	41
1.3.2 Subkultura versus hnutí	42
Literatura	44
1.3.3 Rizikovost subkultur mládeže	44
Literatura	48
2. Jak zkoumat subkultury mládeže?	49
2.1 Kvantitativní a kvalitativní výzkum	50
2.2 Techniky pro sběr informací o subkulturách mládeže	53
2.3 Zásady realizace terénního výzkumu subkultur mládeže	55
Literatura	56
3. Teorie subkultur mládeže	57
Literatura	58

3.1	Počátky výzkumu, chicagská škola	58
3.1.1	První generace chicagské školy	59
3.1.2	Druhá generace chicagské školy	62
3.1.3	Třetí generace chicagské školy	62
3.1.4	Následovníci chicagské školy	68
	Literatura	72
3.2	Birminghamská škola, CCCS	72
3.2.1	Kulturní studia	75
	Literatura	77
3.3	Postsubkulturní teorie	77
3.3.1	Kritika CCCS	78
3.3.2	Prolínání stylů a prostupnost mezi subkulturami	80
	Literatura	84
4.	Ženy v subkulturách mládeže	85
	Literatura	87
5.	Typologie subkultur mládeže	89
	Literatura	90
6.	Subkultury mládeže a média	91
	Literatura	95
7.	Subkultury mládeže a trh	97
	Literatura	101
8.	Subkultury mládeže a politika	103
	Literatura	105
9.	Vybrané subkultury mládeže	107
	Literatura	107
9.1	Hippies	107
9.1.1	Ideoví předchůdci subkultury hippies	108
9.1.2	Beat generation	110
9.1.3	Hippies	113
9.1.4	Yippies	119
9.1.5	Yuppies	121
9.1.6	Subkultura hippies v Československu	122
	Literatura	126
	Film	126
9.2	Skinheads	126
9.2.1	Předchůdci subkultury skinheads	127
9.2.2	První vlna vzestupu subkultury skinheads	131
9.2.3	Punková vlna ve druhé polovině sedmdesátých let	134
9.2.4	Typologie skinheads	136

9.2.5	Charakteristika skinheads	137
9.2.6	Subkultura skinheads u nás	144
	Literatura	150
	Filmy	150
9.3	Fotbaloví chuligáni	150
9.3.1	Charakteristika subkultury fotbalových chuligánů	150
9.3.2	Subkultura fotbalových chuligánů z pohledu sociálních vědců	155
9.3.3	Fotbaloví chuligáni na českém území	159
	Literatura	168
	Filmy	169
9.4	Punk a hardcore	169
9.4.1	Vymezení pojmu punk	170
9.4.2	Vývoj punku	171
9.4.3	Vývoj punkové subkultury u nás	185
	Literatura	191
	Filmy	191
9.5	Graffiti	191
9.5.1	Vymezení pojmu graffiti	191
9.5.2	Graffiti subkultura a hip hop	193
9.5.3	Vývoj graffiti subkultury	196
9.5.4	Graffiti subkultura v České republice	198
	Literatura	206
	Film	206
9.6	Metal	206
9.6.1	Vývoj metalové subkultury	207
9.6.2	Metalová subkultura u nás	218
	Literatura	227
	Filmy	227
9.7	Gothic rock a emo	227
9.7.1	Gothická subkultura	228
9.7.2	Emo	231
	Literatura	233
9.8	Taneční scéna	233
9.8.1	Vývoj subkultury taneční scéna	233
9.8.2	Techno v České republice	239
	Literatura	245
	Závěr	247
	Příloha: Nová vlna se starým obsahem	251
	Literatura	257
	Jiné materiály, ziny, hudební nosiče	269
	Vybrané hudební a DVD nosiče	273
	Rejstřík	275

O autorovi

PhDr. Josef Smolík, Ph.D., působí jako odborný asistent Oddělení bezpečnostních a strategických studií katedry politologie Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity. Od roku 2004 vyučuje kurz týkající se subkultur mládeže.

Na Masarykově univerzitě vystudoval politologii, psychologii a sociální pedagogiku. Profesně se zaměřuje na bezpečnostní politiku, subkultury mládeže, radikální politické strany a politickou psychologii.

Autor či spoluautor knih *Fotbalové chuligáni* (2004, s M. Marešem a M. Suchánkem), *Fotbalové chuligánství* (2008), *Psychologie vůdcovství* (2008, s J. Lukasem) a *Krajní pravice ve vybraných zemích střední a východní Evropy: Slovensko, Polsko, Ukrajina, Bělorusko, Rusko* (2009, s P. Kupkou a M. Laryšem). Pravidelně navštěvuje koncerty nejrozličnějších hudebních žánrů a fotbalová utkání domácích i zahraničních soutěží.

Výkonný redaktor recenzovaného časopisu *Rexter* (www.rexter.cz).

Poděkování

Na tomto místě bych velice rád poděkoval za různé formy pomoci a podpory doc. JUDr. PhDr. Miroslavu Marešovi, Ph.D., Mgr. Martinu Bastlovi, Ph.D., Mgr. Vladimíru Vaňurovi, Ph.D., a Mgr. Petře Vejvodové, kolegům z Oddělení bezpečnostních a strategických studií katedry politologie Masarykovy univerzity.

Za poskytnuté materiály a rozhovory bych rád poděkoval rovněž Mgr. Marku Suchánkovi, Mgr. Petru Kupkovi, Mgr. Martinu Laryšovi, Bc. Dagmar Bortlové (Tisíc let od ráje), Vladimíru Novákovi (dlouholetému vydavateli zinu *Football Factory*), Martinovi (Operace Artaban) a členům kapely Žrec. Za fotografie z fotbalového prostředí děkuji Pavlu Lebedovi (www.sport-pics.cz).

Mé díky patří i odborným recenzentům této knihy a v neposlední řadě i Mgr. Gabriele Plickové a PhDr. Daně Pokorné z vydavatelství Grada.

Úvod

Tato kniha si klade za cíl představit teorie subkultur mládeže a jednotlivé vybrané subkultury mládeže na základě sociálněvědních poznatků. Jedním z mnoha důvodů pro sepsání takto zaměřené studie je všeobecný nedostatek informací o jednotlivých subkulturách mládeže. S příznivci jednotlivých subkultur mládeže se lze setkat téměř kdykoli a kdekoli. Co však o nich víme?

Pedagogové, sociologové, sociální pracovníci, školní psychologové, psychologové, rodiče, novináři, ale i výchovní poradci a vůbec dospělí se jen velice obtížně vyrovnávají s existencí jednotlivých subkultur mládeže a často v diskusích o jednotlivých hudebních stylech, subkulturách a životních stylech jsou současné mládeži k smíchu. Je to kvůli neinformovanosti, předsudkům, ale i vinou nepřesných mediálních obrazů současné mládeže. Právě pro výše uvedené profesní skupiny je tato publikace určena.

Každý z nás má na jednotlivé subkultury mládeže vlastní, zpravidla značně vyhraněný a v mnoha případech i zkreslený názor. Tento názor často plyne právě z neznalosti, předsudků, mediálních zpráv bez kontextu a generalizací, které nám o subkulturách mládeže nevypovídají téměř nic, případně tuto problematiku velice zjednodušují.

Tato kniha tak má skromnou ambici seznámit čtenáře s vývojem bádání o mládeži a se světem některých subkultur mládeže.

Subkultury mládeže lze čtenáři představit mnoha způsoby, ale je evidentní, že osobní angažovanost jedince v jakékoli subkultuře mládeže nemůže vynahradit sebedokonalejší text. I s tímto vědomím se pokusím prezentovat jak teorie subkultur mládeže, tak i jednotlivé subkultury, resp. jejich jednotlivé proudy. Jedinci, který se pohybuje uvnitř některé subkultury, zřejmě bude připadat popis „jeho“ subkultury zjednodušený a neříkající nic nového. Přesto je možné, že i „zainteresovaný“ čtenář se z knihy dozví něco zajímavého a obohacujícího, případně text použije

k uspořádání vlastních názorů a myšlenek, nebo s textem bude vést dialog, kritizovat jej atp.

Z metodologického hlediska tato práce vychází z heterogenních zdrojů a interdisciplinárního přístupu, přičemž využívá zejména poznatků sociologie, kulturních studií, sociální psychologie, sociální práce, sociální pedagogiky, politologie, historie a kulturní antropologie. Přesto lze konstatovat, že hlavní východiska je možné spatřovat především v poznatcích sociologie¹ a sociální psychologie.

Lze předpokládat, že zvolený multidisciplinární přístup problematiku subkultur mládeže více přiblíží čtenáři – „laikovi“, ale i odborníkům pracujícím s mládeží.

Text této knihy je rozdělen na dvě hlavní části, z nichž první je teoretičtější a druhá deskriptivní. V první části jsou vymezeny základní pojmy (termíny, teorie, typologie, sociologické školy a trendy) a popsány dosavadní poznatky týkající se subkultur mládeže. Ve druhé části jsou popsány vybrané subkultury mládeže.

Většina informací obsažených v této knize byla získána z těchto zdrojů:

1. z českých i zahraničních publikací a článků, které se věnují subkulturám mládeže nebo teoretickým přístupům výzkumů této oblasti,
2. z tiskovin jednotlivých subkultur mládeže, tzv. (fan)zinů (zkratka z angl. *fan* – fanoušek, *magazine* – časopis),
3. z terénních výzkumů (pozorování a rozhovorů, koncertů, fotbalových zápasů atp.),
4. z internetových stránek a diskusních fór, jež se věnují subkulturám mládeže,
5. z hudebních nosičů a dokumentárních filmů zabývajících se fenoménem subkultur mládeže, které byly při psaní tohoto textu autorovi k dispozici.

Knihy je tak sestavena na základě studia značného množství primárních faktografických údajů, jež se zabývají jak teoriemi subkultur mládeže, tak i jednotlivými subkulturami.

1 Sociologie zkoumá společnost z více stránek, ty pak můžeme chápat jako hlediska, resp. dimenze, které charakterizují specifickou sociologického přístupu ke zkoumání společnosti. Rozlišujeme šest základních hledisek sociologického zkoumání: demografické, psychologické, kolektivní, strukturální, kulturní a dynamické (Sopóci, Búzik, 2009). I pro výzkum subkultur mládeže jsou tyto dimenze podstatné, už proto, že jednotlivé dimenze se často dotýkají dalších sociálních věd, přičemž jsou podstatné především demografická, psychologická a kulturní dimenze.

Kapitoly popisující vybrané subkultury dodržují vždy stejnou strukturu, nejdříve je popsán vývoj v zahraničí a poté v Československu, resp. v České republice. Pro bližší seznámení s tématem budou na konci příslušné kapitoly uváděny stěžejní informační zdroje, vhodná literatura a dokumenty či filmy mapující popisované téma. Pro lepší orientaci v problematice je v knize několik fotografií a jmenný rejstřík. Některé termíny jsou objasněny, rozvedeny či vysvětleny v poznámkách pod čarou.

Kniha vychází z mého několikaletého pedagogického působení na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, kde vyučuji kurz „Rizikové subkultury mládeže“ na katedře politologie. Nezanedbatelný podíl má i mé působení v některých popisovaných subkulturách mládeže, resp. v jejich prostředí a terénní výzkum v rámci výzkumu českého fotbalového prostředí.

Už z výše uvedeného je patrné, že jsem si vědom faktu, že cílová skupina čtenářů této knihy může být velice rozmanitá. I přesto věřím, že také obeznámený čtenář se dozví nové informace, a laika neodradí nové pojmy, termíny a sociologické teorie, koncepty a klasifikace.

Tuto knihu věnuji svým minulým, současným, ale i budoucím studentkám a studentům, které/kteří navštěvovaly/navštěvovali, navštěvují a doufám, že budou navštěvovat, výše zmíněný kurz vyučovaný na Fakultě sociálních studií MU. Právě studentkám a studentům, kteří již kurz navštěvovali, na tomto místě děkuji za mnohdy inspirující diskuse a podněty, které jsem se snažil zpracovat do tohoto textu.

Potenciální zájemce o podrobnější informace o jednotlivých subkulturách mládeže, doufám, využije tuto knihu k dalšímu studiu na základě předložené literatury a zdrojů.

Jak již bylo uvedeno, tato publikace je určena především pedagogům, studentům společenských věd, sociálním pracovníkům, novinářům, ale i širší veřejnosti, která má zájem seznámit se blíže s některými subkulturami mládeže. *V žádném případě nemá jakkoli a priori kriminalizovat žádnou z popisovaných subkultur mládeže.*

